

УДК: 378.147+78 : 78 – 029 : 7

Олена Рудольфівна Новська,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри
музично-інструментальної підготовки,
Кун Цзіїн,
магістрантка факультету музичної та хореографічної освіти,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського,
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна

ФЕНОМЕН ПРОЕКТНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті розглянуто зміст проектної діяльності у контексті інноваційних педагогічних технологій, визначено сутність методу проекту в умовах особливостей педагогічної професійної діяльності. Висвітлено сутність і зміст феномена проектного мислення, його роль у фаховій підготовці та професійній діяльності вчителів музичного мистецтва. Обґрунтовано структурні компоненти означеного феномена та їхні атрибутивні характеристики, урахування яких в умовах фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва сприятиме загальному підвищенню її ефективності.

Ключові слова: проект, метод проекту, мислення, проектне мислення, фахова підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва.

У сучасних умовах стратегічного курсу українського суспільства на інтеграцію у європейський простір чітко визначилася потреба у мобільних, адаптивних, креативних, конкурентоспроможних фахівцях, готових до вимог і викликів Нової української школи. Освіта як чинник розвитку особистості має відповідати названим вимогам і бути налаштована на підвищення якості, модернізацію чинних освітніх програм, пошук продуктивних суб'єктно-розвивальних технологій, що спрямовані на оптимізацію фахового навчання майбутніх спеціалістів, зокрема вчителів музичного мистецтва як носіїв культурної суспільної парадигми світосприйняття. Проектні освітні технології, завдяки високому розвивальному потенціалу і високому рівню суб'єктного включення всіх учасників освітнього середовища, дають змогу трансформувати процес освіти в особистісно-діяльнісний чинник саморозвитку і самовдосконалення, на що неодноразово вказували науковці (В. Безрукова, В. Беспалько, О. Генісаретський, М. Горчакова-Сибірська, О. Заїр-Бек, І. Колесникова, Г. Муравйова, Д. Новікова, О. Прикот, В. Сластьонін та ін.).

Метод проекту не є новим у полі педагогічних наук. Теоретичного обґрунтування та поширення проектування набуває ще на початку ХХ століття на основі досліджень американського філософа та педагога Дж. Дьюї, який уважав, що освіта повинна не стільки надавати знання, скільки розвивати здатність учня вирішувати свої проблеми, жити в навколишньому світі, самостійно набувати необхідну для цього інформацію. У цей період уперше проект розглядають як метод навчання, який, з одного боку, передбачає використання різних методів, а з іншого – інтеграцію знань та вмій з різних галузей. В основі методу проекту лежить розвиток творчих, когнітивних,

оцінювальних та організаційних здатностей (Буйницька, 2012). Такі характеристики методу проекту роблять його ефективним і сучасним в освітніх умовах сьогодення, на що вказується у методологічних засадах Нової української школи. Відповідно, актуальним стає питання формування особливого типу творчого мислення педагога – проектного мислення, що включає в себе ставлення до проектної діяльності, зорієнтованість на використання цього методу, результативна націленість, системність використання проектних технологій у професійній діяльності.

Проектування як унікальний вид розумової діяльності був предметом наукових досліджень О. Генісаретського, В. Розіна, Г. Щедровицького та ін. Дослідженню проектного мислення як елементу інноваційної культури педагога приділяли увагу Ю. Веселова, І. Зімяя, О. Кравцов, В. Сидоренко та ін. Водночас у роботах вітчизняних науковців ще не достатньо вивченим залишається феномен проектного мислення, зокрема в контексті фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Отже, актуальність проблеми і брак її теоретичної та методичної розробленості зумовлюють визначення *мети* запропонованої статті: обґрунтування змісту, структури атрибутивних характеристик проектного мислення майбутніх учителів музичного мистецтва.

Проектування (від лат. *projectus* – «кинутий вперед») як діяльність бере початок в архітектурі та інженерній справі та розглядається у зв'язку з конструюванням і моделюванням макетів або креслень споруд, машин, частин або вузлів механічних приладів та позначає діяльність з розробки комплексної технічної документації та неіснуючих об'єктів (Колесникова, 2008). При цьому проектування, окрім суто інженерних розробок, як вказується в довідковій літературі, є

процесом, близьким до наукового пізнання та досліджень, адже включає виконання організаційних процедур та має свою специфічну мову. Філософська думка розглядає проектування як діяльність, у якій проявляється творчість людини, та яка стає засобом її розвитку (Савелова, 2001). Проектування можна розуміти як створення уявного прообразу будь-якого об'єкта або явища.

Поняття «проект», у цілому, є ключовим у розумінні будь-яких контекстів проектування, і всього, що з ним пов'язано. З філософського погляду проект розглядається як результат духовно-перетворювальної діяльності, а з діяльнісної – як мета й результат проектування. Як зазначає Т. Бутченко, проект, у широкому сенсі – це цілеспрямовані зміни системи із встановленими вимогами до якості результату (Бутченко, 2009).

На початку XXI століття, у період пошуку нових, актуальних та інноваційних наукових підходів і педагогічних технологій, увага до педагогічного проектування активізується. Популярність педагогічного проектування зростає, надаючи фахівцям можливість інтегрувати знання з різних галузей (філософії, психології, педагогіки тощо) з метою побудови дієздатних освітніх проектів (Колесников, 1996). Педагогічне проектування розглядається як змістове, методичне, технічне та психологічне оформлення задуму (В.Сластьонін, Є.Шиянов); багатокрокове планування та визначення умов реалізації плану (В.Безпалько); ідеальний задум і його практичне втілення (В.Слободчиков).

Проектування в педагогіці вважається доцільним розглядати як унікальну творчу діяльність, пов'язану з плануванням та реалізацією задуму. При цьому метою педагогічного проектування виступають, з одного боку, зміни та оновлення об'єкта проектування, яким може бути педагогічна система, педагогічний простір, педагогічна діяльність, тобто те, чому присвячена проектна діяльність, а з іншого – творчі зміни та розвиток суб'єкта проектування, яким є будь-який з учасників педагогічного проектування (учень, учитель, керівник, методист тощо).

Важливо зазначити, що результатом педагогічного проектування в загальному сенсі є педагогічний проект – повний завершений цикл продуктивної діяльності окремої людини або групи людей (Пуліна, 2011), кінцевим продуктом якого, відповідно до мети проектування, з одного боку, виступає створення зміни дійсності в будь-якому аспекті, а з іншого – змінення самих виконавців проекту, що пов'язано із набуттям нового досвіду, засвоєння нових видів активності, відчуття себе в позиції творця і дозволяє розглядати діяльність з педагогічного проектування в якості особистісно-діяльнісного чинника самовдосконалення.

Діяльність з розробки проекту майбутнього, певного неіснуючого явища потребує в суб'єктивному формуванні особливого, унікального виду творчого мислення – проектного мислення. У широкому розумінні воно характеризується здатністю уявити об'єкт проектування відразу в кількох контекстах і

скласти його цілісний образ, продумувати майбутнє, використовуючи для цього нові розумові конструкції та переструктурування інформації про об'єкт. Характеристиками такого мислення виступають креативність як здатність породжувати нові ідеї, методи та підходи; критичність як схильність до оцінної позиції та вибору найбільш продуктивних варіантів; латеральність, як спроможність до продукування паралельно різних ідей.

Проектне мислення в контексті фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва можливо розглядати як інтелектуальну основу індивідуалізації процесу освіти. Володіючи таким видом мислення, майбутній фахівець отримує можливість творчо підходити до розробки власних професійних педагогічних методів, прийомів та технологій, які будуть відрізнятися креативним, інноваційним характером, гнучкістю та націленістю на самореалізацію всіх учасників художньо-педагогічної комунікації.

Проектне мислення є підґрунтям становлення проектної культури майбутнього вчителя. Дослідженням проектної культури вчителя приділяли увагу такі вчені, як М. Ахметова, Ю. Веселова, І. Зімня, В. Ченобитов та інші.

А. Ашероу визначає проектну культуру як певну характеристику сформованості творчих здібностей особистості, які досягаються у результаті засвоєння теоретичних знань та практичних умінь у конкретному виді діяльності та дають змогу вдосколювати та створювати нові об'єкти, явища, предмети (Ашероу, 2009). І. Зімня вказує на те, що в основі проектної культури лежить мистецтво планування, прогнозування, виконання та оформлення творчого задуму, поєднуючи художній та технологічний аспекти освіти (Зімня, 1997).

Проектне мислення, зазначає Г. Льїн, є мотиваційним чинником, який націлює особистість створювати нові об'єкти, завдяки яким певні художні ідеї предстануть у матеріальній формі. При цьому таке прагнення не є абстрактним задумом у формі уяви або мрії. На основі проектного мислення відбувається сплановане перетворення матеріального об'єкта або явища з метою творчої самореалізації учасників творчої діяльності (Льїн, 1993).

Проектне мислення – це унікальна якість учителя музичного мистецтва. Розвинуте проектне мислення дає змогу наблизити процес осягнення творів мистецтва до потреб молоді XXI століття, адже фахівець, який володіє проектними технологіями, реалізує ідею особистісно націленої, творчої-діяльнісної мистецької педагогіки, яка спирається на використання сучасних технічних засобів, групову активність, створення інноваційного розвиваючого освітнього середовища.

Т. Селіванова у своєму дослідженні проектного мислення визначила певні його складники. Авторка виокремила:

- конкретно-образне мислення (яке включає в себе просторову уяву, асоціативне мислення,

здатність до абстрагування та узагальнення, надання уявленням конкретної форми);

- дискурсивне мислення (визначається як форма розумового процесу, в якому відбувається послідовний перелік різних варіантів рішення поставленого завдання, де кожен наступний крок зумовлений результатом попереднього);

- інтегративна розумова стратегія (дозволяє здійснювати аналіз, інтерпретацію та систематизацію інформації).

Серед умінь, які відповідають проектному мисленню, дослідниця виокремлює:

- уміння планувати діяльність;
- уміння орієнтуватись у швидко змінюваних умовах;
- уміння прогнозувати ситуацію та результати діяльності;
- уміння формулювати чіткі цілі і визначати задачі;
- уміння самоконтролю та самокорекції;
- уміння здійснювати професійну рефлексію протягом усього процесу (Селіванова, 2003).

Для розуміння атрибутивних характеристик проектного мислення в контексті фахової підготовки і фахової діяльності вчителя музичного мистецтва, доцільно розглянути компонентну структуру означеного феномена.

Перший компонент – мотиваційно-вольовий. Цей компонент передбачає активізацію мотиваційної сфери майбутніх фахівців, активізує позитивне ставлення творчої самореалізації через активну інноваційну діяльність. Також мотиваційно-вольовий компонент спрямує суб'єкта на здійснення покрокового планування діяльності, посилює інтерес до фахової діяльності. Крім того, спрямованість на проектну діяльність в галузі музичного мистецтва вимагає в суб'єкта наявності вольових якостей – цілеспрямованості, дисциплінованості, витримки, необхідної для діяльності музиканта у виконавській і дослідницькій активності.

В якості другого компонента розглядаємо когнітивно-стратегічний компонент, який забезпечує успішність конструктивно-проектної, аналітико-синтетичної активності суб'єкта в процесі опанування музичного твору та його художньо-педагогічної інтерпретації. Означений компонент реалізує системний підхід до роботи з художньою інформацією та дозволяє будувати унікальні

траєкторії та стратегії педагогічного процесу. Зазначений компонент проектного мислення дозволяє змодельовати бажаний результат (відповідно до поставлених освітніх або професійних завдань) та розробити шлях до його досягнення.

Третій компонент – креативно-діяльнісний. Цей компонент проектного мислення покликаний вирішувати три основні проблеми: проблему інформації (її доцільність, адекватність), проблему інновації (нові шляхи, незвичні методи, неочікувані засоби), проблема рішення (оптимізація шляхів, консенсус між інноваційністю та ефективністю). Саме креативно-діяльнісний компонент проектного мислення відповідає за створення нового художньо-педагогічного продукту, оригінального, ефективного для вирішення поставлених завдань.

Останній, четвертий компонент – рефлексивно-прогностичний. Він передбачає здійснення рефлексивної оцінки процесу проектної діяльності протягом усіх її етапів. Цей компонент забезпечує адекватне розуміння власних можливостей і наявних ресурсів, здатність оцінювати свій проект у процесі його підготовки на предмет ефективності з метою своєчасної корекції.

Отже, зазначимо, що у процесі педагогічного проектування в суб'єктів (студентів, майбутніх учителів музичного мистецтва) формується проектне мислення, яке є передумовою успішності фахової підготовки студентів, адже забезпечує здатність уявити модель результату будь-якого виду діяльності, спланувати майбутній образ бажаних змін; дозволяє будувати розумові конструкції з метою креативно-діялісного вирішення освітніх та фахових завдань; сприяє орієнтації майбутнього фахівця на творчий, інноваційний та суб'єктно-діяльнісний підходи до планування й здійснення власної фахової підготовки й професійної діяльності. Структурними компонентами проектного мислення майбутніх учителів музичного мистецтва визначено мотиваційно-вольовий, когнітивно-стратегічний, креативно-діяльнісний та рефлексивно-прогностичний компоненти. Подальше дослідження розглянутої у статті проблеми буде присвячено відображенню результатів діагностики студентів – майбутніх учителів музики щодо сформованості художньо-проектного мислення, а також методичним засадам методики формування означеного феномена.

ЛІТЕРАТУРА

Ашеро́в А. Т. Метод определения структуры и содержание учебного материала, формирующего проектную культуру будущих инженеров-педагогов в процессе системотехнической подготовки. *Теорія і практика управління соціальними системами*. Харків : НТУ „ХПІ”, 2009. № 1. С. 45-54.

Буйницька О. П. Інформаційні технології та технічні засоби навчання: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 240 с.

Бутченко Т. І. Зміст поняття «проекування». *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2009. Вип. 37. С. 144-154

Зимняя И. А. Педагогическая психология: Учебн. пособие Ростов-на-Дону : Феникс, 1997. 206 с.

Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. СПб. : Питер, 2003. 512 с.

Колесников В. Лекции по психологии индивидуальности [Текст] М.: Ин-т психологии РАН, 1996. 209 с.

Колесникова И. А. Педагогическое проектирование: учеб. пособие для высш. учеб. заведений / под ред. В. А. Сластёнина,

И. А. Колесниковой. 3-е изд. М.: Издательский центр «Академия», 2008. 288 с.

Пуліна А. А. Система організаційно-методичного забезпечення педагогічного проектування в загальноосвітніх навчальних закладах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Ялта, 2011. 20 с.

REFERENCES

Asherov, A.T. (2009). Metod opredeleniya struktury i soderzhaniye uchenogo materiala, formiruyushchego proyektuyu kul'turu budushchikh inzhenerov-pedagogov v protsesse sistemotekhnicheskoy podgotovki. [The method of determining the structure and content of scientific material that forms the design culture of future engineers-teachers in the process of systems engineering]. *Teoriya i praktika upravlinnya sotsial'nymy systemamy. [The theory and practice of social systems management]*. Kharkiv: NTU "KhPI". Vol. 1. pp. 45-54. [in Russian].

Buynyts'ka, O.P. (2012). *Informatsiyni tekhnolohiy ta tekhnichni zasoby navchannya. [Information technologies and technical means of teaching]*. Kyiv: Center for Educational Literature. [in Russian].

Butchenko, T.I. (2009). Zmist ponyattya «proektuvannya». [Contents of the concept of "designing"]. *Humanitarnyy visnyk Zaporiz'koyi derzhavnoyi inzhenernoyi akademiyi. [Humanitarian Bulletin Zaporizhzhya State Engineering Academy]*. Vol. 37. pp. 144-154. [in Ukrainian].

Il'in, Ye.P. (2003). *Motivatsiya i motivy. [Motivation and motives]*. SPb.: Peter. [in Russian].

Kolesnikov, V. (1996). *Lektsii po psikhologii individual'nosti. [Lectures on the psychology of*

Савелова С. Б. Проектирование. *Всемирная энциклопедия : Философия*. М.: АСТ, 2001. С. 835-836

Селиванова Т. В. Формирование проектного мышления учителя изобразительного искусства на основе информационных технологий: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Москва, 2003. 161 с.

individuality]. Moscow: Institute of Psychology, Russian Academy of Sciences. [in Russian].

Kolesnikova, I.A. (2008). *Pedagogicheskoye proyektirovaniye: ucheb. posobiye dlya vyssh. ucheb. Zavedeniy. [Pedagogical design: studies. allowance for higher. studies. Institutions]*. Moscow: Publishing Center "Academy". [in Russian].

Pulina, A.A. (2011). Systema orhanizatsiynometodychnoho zabezpechennya pedahohichnoho proektuvannya v zahal'noosvitnikh navchal'nykh zakladakh. [The system of organizational and methodological provision of pedagogical design in general educational institutions]. *Candidate's thesis. Yalta*. [in Ukrainian].

Savelova, S.B. (2001). *Proyektirovaniye. Vsemirnaya entsiklopedi. [Design. World Encyclopedia: Philosophy]*. Moscow: ACT. [in Russian].

Selivanova, T.V. (2003). Formirovaniye proyektного мышleniya uchitelya izobrazitel'nogo iskusstva na osnove informatsionnykh tekhnologiy. [Formation of project thinking of a teacher of the visual arts based on information technologies]. *Candidate's thesis. Moscow*. [in Russian].

Zimnyaya, I.A. (1997). *Pedagogicheskaya psikhologiya. [Pedagogical psychology: Educational]*. Rostov-on-Don: Phoenix. [in Russian].

Елена Рудольфовна Новская,

кандидат педагогических наук, старший преподаватель кафедры музыкально-инструментальной подготовки,

Кун Цзыин,

магистрантка факультета музыкального и хореографического образования

Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», ул. Старопортофранковская, 26, г. Одесса, Украина

ФЕНОМЕН ПРОЕКТНОГО МЫШЛЕНИЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА

Статья посвящена обоснованию содержания, структуры и характеристик проектного мышления будущих учителей музыкального искусства. В статье рассмотрены содержание проектной деятельности в контексте инновационных педагогических технологий, определена сущность метода проектов в условиях особенностей педагогической профессиональной деятельности как уникальной творческой активности, связанной с планированием и реализацией замысла.

Освещены сущность и содержание феномена проектного мышления, его роль в профессиональной подготовке и профессиональной деятельности учителей музыкального искусства. Установлено, что в процессе педагогического проектирования у субъектов (студентов, будущих учителей музыкального искусства) формируется особый тип творческого мышления – проектное мышление, которое является предпосылкой успешности профессиональной подготовки студентов, так как оно обеспечивает способность представить модель результата любого вида деятельности, спланировать будущий образ желаемых изменений; позволяет строить умозрительные конструкции с целью креативно-деятельностного решения учебных и профессиональных задач; способствует ориентации будущего

спеціаліста на творчий, інноваційний і суб'єктно-діяльний підходи к плануванню і здійсненню власної професійної підготовки і професійної діяльності. Структурними компонентами проєктного мислення майбутніх учителів музичного мистецтва є: мотиваційно-вольовий, когнітивно-стратегічний, креативно-діяльний і рефлексивно-прогностичний компоненти.

Орієнтація професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва на цільоване формування всіх компонентів проєктного мислення сприяє загальному підвищенню її ефективності.

Ключові слова: проєкт, метод проєктів, мислення, проєктне мислення, професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Olena Novska,

Candidate of Pedagogical Sciences,

Senior Teacher at the Faculty of Musical and Instrumental Training,

Kun Ziying,

postgraduate student at the

Department of Music and Choreography Education

State institution "South Ukrainian National

Pedagogical University named after K. D. Ushynsky",

26 Staroportofrankovskaya Str., Odessa, Ukraine

THE PHENOMENON OF THE PROJECT THINKING DEMONSTRATED BY THE FUTURE MUSICAL ART TEACHERS

The article is devoted to the substantiation of the content, structure and characteristics of the project thinking demonstrated by the future teachers of Musical Art.

The contents of the project-targeted activities in the context of innovative educational technologies are discussed; the essence of the project-targeted method under peculiar conditions of the pedagogical professional activity is defined; it is understood as a unique creative activity related to the planning and implementing of the plan.

The essence and content of the phenomenon "project thinking", its role in the Musical Art teachers' professional training and professional activity are highlighted.

It has been established that in the process of pedagogical project-making the subjects (students, future teachers of Musical Art) are likely to develop a special type of creative thinking – project thinking, which is a prerequisite for the success of students' professional training, as it provides the ability to present a model of the result of any activity, to plan the future image of the desired changes. It allows you to build speculative constructs in order to creatively solve educational and professional tasks; it contributes to the future specialist's orientation towards creative, innovative and subject- and activity-based approaches to the planning and implementation of their own professional training and professional activities.

The structural components of the project thinking of future teachers of musical art are, as follows: motivational-volitional, cognitive-strategic, creative and activity-oriented, reflexive-prognostic components.

The orientation of the professional training targeted to the future Music teachers to the purposeful formation of all components of project thinking contributes to the overall enhancing of its efficiency.

Key words: *project, project method, thinking, project thinking, professional training of the future Musical Art teacher.*

Рекомендовано до друку: 21.08.2018 р.